

Sirpa Janhonen & Liisa Vanhanen-Nuutinen (toim.) 2005.

Kohti asiantuntijuutta

- Oppiminen ja ammatillinen kasvu sosiaali- ja terveysalalla.

Vantaa: WSOY. 157 s.

Professori Sirpa Janhonen Oulun yliopistosta ja tutkimuspäällikkö Liisa Vananen-Nuutinen Helia ammatillisesta opettajakorkeakoulusta ovat toimittaneet kirjan nimellä *Kohti asiantuntijuutta - Oppiminen ja ammatillinen kasvu sosiaali- ja terveysalalla*. Kirjan toimittajilla on monipuolinen ja pitkäaikainen kokemus tutkimus- ja opetustyöstä sekä terveysalan käytännön työstä. Kohti asiantuntijuutta -kirja antaa työvälineitä opettajille ja opiskelijoille asiantuntijuuden kehittämisen ja ammatillisen kasvun tueksi. Kirja koostuu kahdesta osasta: Asiantuntijuuden kehittyminen sosiaali- ja terveysalalla ja Asiantuntijuuden kehittämisen menetelmiä.

Kirjan rakenne on selkeä. Otsikot johdattavat lukijan tarkastelemaan asiantuntijuuden ja ammatillisen kasvun kehittämistä oppimisen näkökulmasta. Tutkimukset ja käytännön esimerkit syventävät ja perustelevat käsiteltyjä asioita. Kuviot jäsentävät tekstiä, suuntaavat lukemista ja tuovat esille olennaiset asiat. Oppimistehtävien avulla opiskelijan huomio kiinnitetään asiantuntijuuden ja ammatillisen kehittämisen kannalta tärkeisiin asioihin. Tehtävät auttavat lukijaa pohtimaan ja perustelevaan ja yhdistämään

teoreettista tietoa käytännön kokemukseen. Varsinkin alkuvaiheen opiskelijoiden voidaan olettaa hyötyvän oppimistehtävistä. Kirjan toisen osan lukujen alussa olevat etukäteisjäsentäjät toimivat erinomaisina oppimisen orientoijina. Taulukkoina kuvatut yhteenvedot puolestaan tiivistävät ja jäsentävät esitetyt asiat systemaattisiksi kokonaisuuksiksi.

Asiantuntijuuden kehittyminen sosiaali- ja terveysalalla

Kirjan ensimmäisessä osassa Sirpa Janhonen ja Liisa Vanhanen-Nuutinen käsittelevät *asiantuntijuuden kehittämistä ja asiantuntijuuden oppimista*. Asiantuntijuuden kehittämistä käsittelevissä luvuissa *Yhteistyössä löydetään vaihtoehtoisia ratkaisuja* ja *Mitä asiantuntijuus tarkoittaa sosiaali- ja terveysalalla* lukija ohjataan pohtimaan sitä, miksi hän on haikunut sosiaali- tai terveysalalle, millaisia tietoja ja taitoja asiantuntijaksi kehittyminen vaatii ja miten asiantuntijaksi opitaan.

Opiskelijan suuntautuminen ammattiin ja oppimiseen -luku antaa välineitä tarkastella Vanhasen (2000) tutkimukseen perustuen ammattiin suuntautuneisuuden vaihtoehtoina vuorovaikutukseen, asian-

tuntijuuteen ja ansiotyöhön suuntautumista ja sitä, mitä ominaisuuksia kukin suuntautuminen korostaa. Sosiaali- ja terveysalan laadullisiin tutkimuksiin perustuen esitellään ammatin oppimiseen suuntautumisen malli. Mallin mukaan sosiaali- ja terveysalan opiskelijat jakautuvat lähestymistavaltaan epävarmaan, ohjeita noudattavaan ja yhteistyökykyiseen ja vastuuntuntoiseen. Kirjoittajat korostava omiin tutkimuksiinsa nojaten, että edellä mainitut lähestymistavat voivat muodostua pysyviksi tavoiksi toimia. Asiantuntijaksi kehittyminen vaatii toimintatapojen jatkuvaa arviointia ja tiedostamista.

Kirjan ensimmäisen osan toisessa pääluvussa *Asiantunijuuden oppiminen* paneudutaan oppimisen näkökulmaan ja oppimismenetelmiin. Kirjoittajat tukeutuvat sosiaalisen konstruktivismin ideaan, jossa oppimisprosessi ymmärretään oppimisen ja tiedonrakentamisen välisenä vuorovaikutussuhteena. *Asiantunijuuden oppiminen* -luvuissa selvitetään merkityksellistä oppimista, kontekstuaalista oppimista, juonellista oppimista ja yhdessä oppimista, erityisesti yhteistoiminnallista oppimista ja dialogioppimista.

Merkityksellistä oppimista lähestytään kysymysten avulla. Opiskelija voi pohtia sitä, mitä kokemuksia hänellä on hoitamisesta ja huolenpidosta perhepiirissä tai terveydenhuollon asiakkaana. Lisäksi hän voi pohtia, mikä käsitys hänellä on sosiaali- ja terveysalasta, ja minkälaisia alaan ja työuraan liittyviä tavoitteita hänellä on ja millaiseksi työntekijäksi hän haluaa ke-

hittyä. Asiaa lähestytään aikaisempien kokemusten, käsitysten ja tulevaisuuden tavoitteiden ja oppimisen tavoitteiden näkökulmasta. *Kontekstuaalista oppimista* käsitellään yhden henkilön oppimisen polkua kuvaavan esimerkin avulla. Esimerkissä korostuu oppimisen kontekstisidonnaisuus.

Juonellisessa oppimisessa viitataan Ference Martonin (esim. 1997) näkemykseen pinta- ja syväoppimisesta. Syvällisen oppimisen näkökulman opiskelija haluaa muodostaa opittavasta asiasta mielekkään juonellisen kokonaisuuden. Kirjassa esitellään oppimista edistävinä keinoina mielle- ja käsittekartat (mind/concept/knowledge mapping). Ne selkiyttävät ajattelua ja auttavat rakentamaan opittavasta asiasta juonen. Toiminnan teoreetikot kutsuvat käsittekarttoja orientaatioperustaksi. Engeström (1984) jakaa ne ennakoijäsentäjiin, algoritmeihin, heuristisiin sääntöihin, systeemimalleihin ja alkusoihisiin.

Yhdessä tekemistä ja yhdessä oppimista käsitellään sekä *yhteistoiminnallisen* että *dialogioppimisen* näkökulmasta. Kirjoittajat perustelevat yhdessä oppimisen merkitystä sillä, että yhteistyöllä on sosiaali- ja terveysalalla suuri merkitys. Yhteistoiminnassa korostuvat positiivinen riippuvuus, vastuu, vuorovaikutuksen tukeminen, sosiaalisten ja ryhmätyötaitojen harjaannuttaminen ja ryhmän toiminnan itsearviointi. Dialogioppiminen puolestaan tukee kehittämispainotteista työskentelyä, jossa kehittämisen kohteena voidaan ajatella olevan yhteinen oppimisen

tai kehittämisen kohde. Sitä työestetään ja tulkitaan yhdessä keskustellen käytännön tilanteissa. Dialogioppimisessa vaihtoehtoisten näkökulmien etsiminen ja löytäminen ja niiden käyttökelpoisuuden pohdiminen ja perusteleva luovat pohjaa kriittiselle ajattelulle.

Asiantuntijuuden kehittämisen menetelmänä

Kirjan toisessa osassa kuvataan *Asiantuntijuuden kehittämisen menetelmänä* muun muassa portfolioita, kertomuksia, mittareita, merkityksellisten tapahtumien menetelmää, oppimista tietoverkoissa ja ongelmaperustaisuutta oppimisen välineenä. Liisa Vanhanen-Nuutinen esittelee *portfoliot* oppimisen ja kehittymisen jäsentämisen välineinä. Perus-, näyte-, arviointi-, kasvu- ja yhteisöportfoliota havainnollistetaan esimerkein. Esimerkit antavat ideoita sekä opiskelijoille että opettajille erilaisten portfolioiden käyttämisestä. Päivi Vuokila-Oikonen ja Sirpa Janhonen puolestaan kuvaavat *kertomusta* oppimisen ja jaetun ymmärryksen kehittämisen välineenä. Luvussa korostetaan kuuntelemisen, jakamisen ja kaikkien osapuolten kokemusten tulkinnan merkitystä. Kertomuksia tuetaan valaisevin esimerkein.

Liisa Vanhanen-Nuutinen ja Sirpa Janhonen kuvaavat *mittareita* opiskelijan asenteiden, tiedon ja toiminnan ymmärtämisen edistäjinä. Esimerkkinä luvussa käytetään ammattiorientaatiomallia, joka perustuu Vanhasen (2000) tutkimukseen ammattiin suuntautumisen tavoista

(vuorovaikutukseen, asiantuntijuuteen ja ansiotyöhön suuntautuminen), kehittävän hoitotyön malliin perustuvaa ammattiin oppimisen orientaatiomittaria (avustava ja epävarma, ohjeita vastaanotettava ja yhteistyökykyinen ja vastuuntuntoinen oppija) ja Reynoldsin empatiamittaria.

Antti Niemi, Sirpa Janhonen ja Liisa Vanhanen-Nuutinen kuvaavat *merkityksellisten tapahtumien* (Critical Incident) menetelmää. Yhtenä esimerkkinä menetelmästä esitetään taitokoe, jossa opiskelijaa pyydetään kuvaamaan vaihe vaiheelta omaa toimintaansa, onnistumisia ja epäonnistumisia ja tuntemuksia taitokokeen jälkeen? Merkityksellisten tapahtumien menetelmä esitetään keinona, joka oppimiseen liitettynä tuottaa analyysoivan oppisisällön merkitykselliset tapahtumat.

Matti Vähäkuopus, Tiina Ervelius ja Päivi Vuokila-Oikonen kuvaavat verkkoympäristöä sosiaali- ja terveysalan opiskelun välineenä. Kirjoittajat nojautuvat Vähäkuopuksen (2003) tutkimukseen, jossa selvitettiin keskustelua verkkoympäristössä. Tutkimuksen mukaan verkkokeskustelijat olivat ohittajia, asemoitujia (pitäytyminen omilla näkökulmissa), kollektiivisia opiskelijoita (tarkentava ja rakentava vuorovaikutus) ja ristiriitaisten repertuaarien käyttäjiä (kysymyksiin vastataan epäsovasti). Kirjoittajien mukaan onnistunut verkko-opiskelu on dialogista ja yhteistoiminnallista.

Päivi Vuokila-Oikonen käyttää *ongel-*

maperustaisen oppimisen esimerkkinä terveystieteiden opettajakoulutuksen hallinnon opetuksen kokeilua. Kokeilussa opiskelijat perehtyivät ongelmanratkaisuun prosessina. Oppimisen tavoitteena oli laajojen asiakokonaisuuksien hahmottaminen ja olennaisten asioiden ymmärtäminen. Lisäksi tavoitteena oli herättää opiskelijat oivaltamaan se, että ongelmiin on olemassa monia vaihtoehtoisia ratkaisuja.

Lopuksi

Kohti asiantuntijuutta -kirjassa esitetään oppimisenäkemyksiä, asiantuntijuuden kehittämisen menetelmiä ja niiden käyttötarkoituksia tuoreella ja luovalla tavalla. Kirjan tarkoituksena on auttaa pienentämään käytännön ja teorian välistä kuilua sosiaali- ja terveysalalla. Kirjoittajien korostama kriitti-

nen ja tutkiva ote ja näkökulmien arviointi on näyttöön perustuvan työtavan ja sitä kautta oman työn kehittämisen ydin. Taito löytää ja rajata käytännössä ilmeneviä ongelmia, analysoida niitä ja löytää niihin vaihtoehtoisia tutkimustietoon perustuvia ratkaisuja ovat kirjan toimittajien mukaan keskeisiä taitoja asiakkaan ja moniammatillisen tiimin yhteistyössä. Kaikkia kirjassa esitettyjä oppimisen menetelmiä ja lähestymistapoja on mahdollista käyttää monin eri tavoin. Kirja sopii erinomaisesti opiskelijan itseopiskeluun, oman ammatillisen kehittymisen ja asiantuntijuuden kehittämisen arvioimiseen ja käytettäväksi opettajan tukimateriaalina.

Pirjo Havukainen

